

De stranding van de stoomtrawler Heemskerk

J. Butter

Tachtig jaar na de schipbreuk op het strand tussen Wijk aan Zee en Heemskerk is de stoomtrawler Heemskerk nog steeds een struikelblok. Letterlijk. Want het restant van het wrak ligt op de vloedlijn, precies waar op een zomerse dag honderden badgasten pootje baden. De berging van de tien meter lange vissersboot baarde indertijd landelijk opzien. De methode om de Heemskerk vlot te krijgen was namelijk even vernieuwend als spectaculair. Het bleef bij een enkele poging die overigens hopeloos mislukte.

Een speling van het lot. De vissersboot genaamd Heemskerk, geregistreerd als IJm 5 (IJmuiden 5), raakt vlakbij zijn thuishaven in problemen en vindt zijn einde op 195 meter ten zuiden van strandpaal 51, aldus de officiële rapporten. In werkelijkheid is het 137 meter. Het is tegenover de meest noordelijke strandhuisjes in Wijk aan Zee, op het grondgebied van Heemskerk waarnaar hij vernoemd is. De gemeente heeft nog altijd veel te stellen met het wrak dat jaren onder het zand schuilgaat om af en toe de kop weer op te steken.

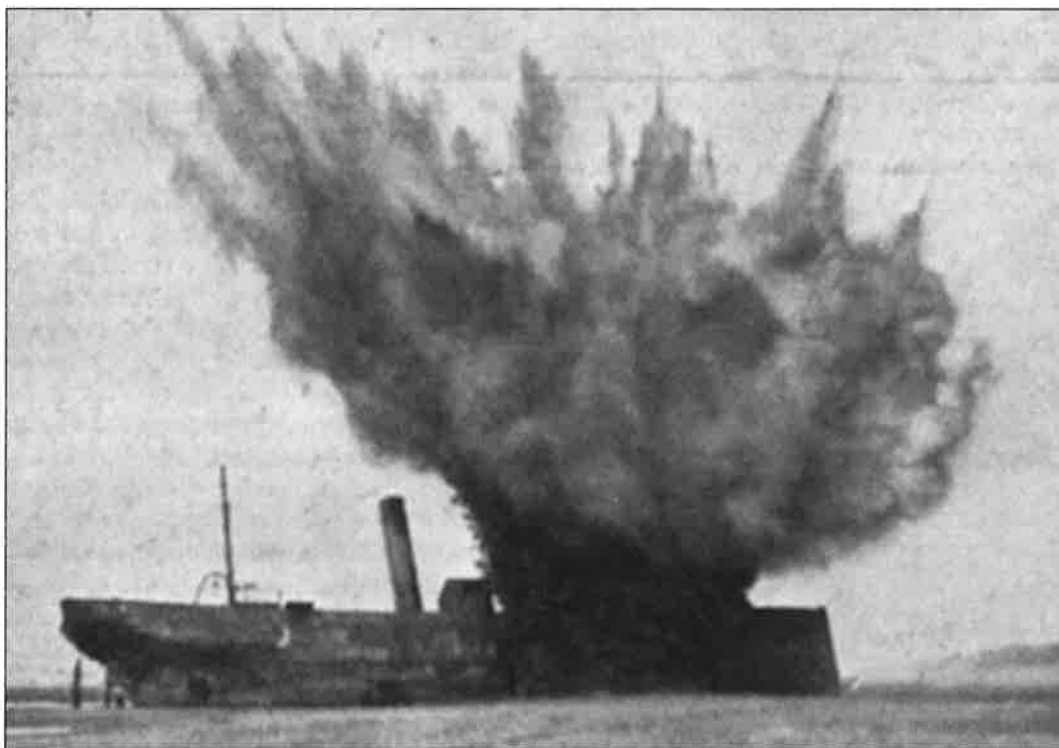
Het is vrijdag 12 oktober 1923. De stoomtrawler Heemskerk kampt, volgens de krant *Kennemerland* van de dag daarna, vermoedelijk met averij en dobert stuurloos rond. Twee sleepboten weten aan te haken, maar door de 'hooge zeeën en sterke stroming' breken de trossen los. Om vijf uur 's middags zet een hoge golf het schip op een zandbank. Er bevinden zich nog drie bemanningsleden aan boord. Zeven anderen zijn reeds veilig in de sleepers.

De reddingsboot vaart uit en de vuurpijlenwaggen wordt naar het strand gebracht.

Het is intussen donker geworden. Er hebben zich paar honderd nieuwsgierigen op het strand verzameld. De roeiers kunnen het schip slechts moeilijk bereiken. Volgens het eerste bericht zouden de drie mannen de redders hebben toegeroepen dat zij liever aan boord blijven. De krant spreekt er schande van. Zo wagen de redders hun leven voor niets. De volgende dag laten zij weten dat zij dolgraag aan wal waren gegaan, maar de reddingsboot kon door de zware branding niet dichtbij genoeg komen. Het drietal zegt een angstige nacht achter de rug te hebben.

Sleeptouw

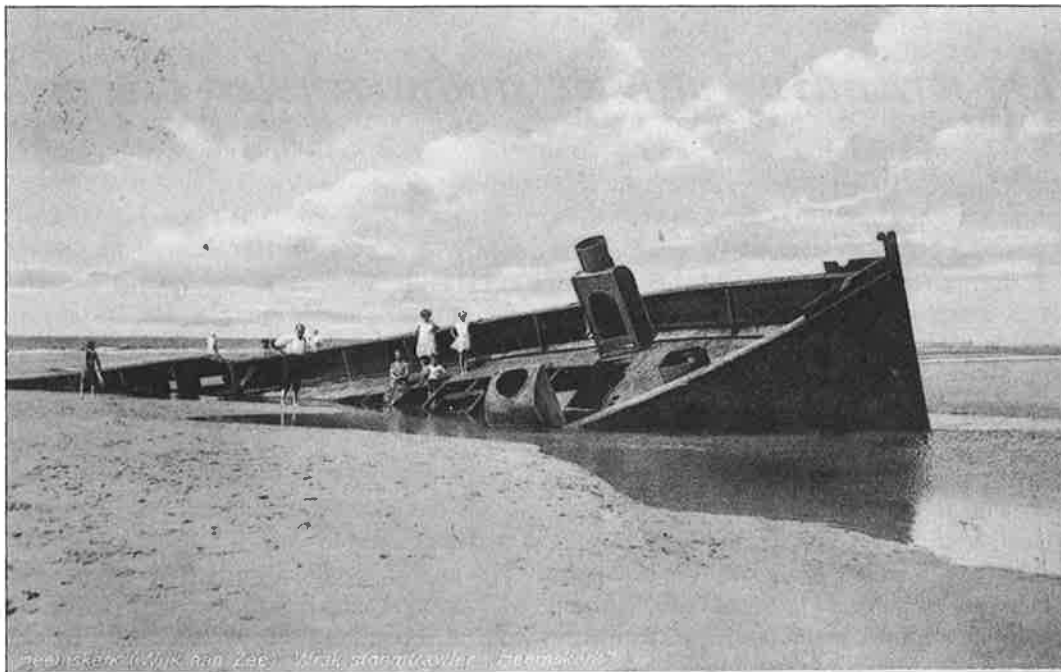
De *IJmuiden Courant* meldt een iets afwijkende voorgeschiedenis. De Heemskerk zou niet aan het vissen zijn geweest maar was vanwege een verkoop op sleeptouw genomen naar Vlaardingen. De sleepboot Katwijk was hier-

Met explosieven proberen de bergers van de stoomtrawler een vaargeul naar zee te maken. Deze vernieuwende methode baart wel opzien, maar is geen succes (december 1923). (collectie Bert Snijders)

Een ansichtkaart van de Heemskerk uit 1928.

Aanvankelijk staat het schip recht overeind, later zakt het weg in de bodem en ligt het op zijn zij. (collectie Bert Snijders)

voor ingeschakeld. Het ruwe weer deed de trossen losslaan, meldt de krant op 13 oktober 1923 in een kort bericht.

Hoe dan ook, het schip staat op het strand, 110 meter uit de duinvoet, aldus het officiële strandingsrapport. De gezagvoerder is ene Ed Fennell. De 'treiler' Heemskerk was in 1899 gebouwd in Engeland op de werf Cochrane & Cooper, Selby.

Bert Snijders uit Beverwijk, bekend als wrakkenspecialist, bladert door zijn plakboek. Dat is vol foto's en knipsels van en over het onfortuinlijke schip. Ook heeft hij enige aantekeningen kunnen maken uit het strandingsrapport. De gegevens zijn summier. De Heemskerk, eigendom van de IJmuidense Stoomvisserij Mij. IJzsee, is met zijn tien meter slechts een klein schip. Niet te vergelijken met het grote vrachtschip De Vrijheit dat iets noordelijker ligt (zie *Heemskring* no. 12). Volgens het

strandingsrapport (nr. 72, reg. nr. 313/1923) was er geen lading aan boord.

Opzet

Na de goede afloop van de redding doet in Wijk aan Zee al snel het gerucht de ronde dat er opzet in het spel is. De schipbreuk zou in scène zijn gezet om de verzekeringspenningen op te strijken. Er zouden geen vissers aan boord zijn geweest, maar zogenoemde runners van het sleepbedrijf. Kortom, vuil spel. Bert Snijders gelooft het niet. 'Zulke geluiden hoor je vaker. Het is nooit bewezen. Bovendien, waarom zou de eigenaar dan zo veel moeite doen om het schip te bergen?'

Bij daglicht en eb is te zien hoe de IJm 5 met zijn pronte schoorsteen recht overeind op het strand staat. Helemaal in tact. Hoe krijg je het gevaarte ooit vlot? De bergers bedenken een list. In plaats van een vaargeul te graven, besluiten zij een reeks mijnen op het strand tot ontploffing te brengen. Door de zandbank op te blazen ontstaat er vanzelf een opening naar zee. Daarna is het een klein kunstje om het schip in zee te trekken. Zo gezegd, zo gedaan. De aankondiging wekt de nieuwsgierigheid van het publiek en de media.

Half december is het zover. Onder grote belangstelling laten de twee bergers, de heren Kruit en Taat, zestien mijnen springen. Volgens de verslagen en de foto's stijgt er een 'ontzaglijke zuil van zand en water' op, maar het effect is nihil. Bert Snijders bewaart in zijn verzameling diverse fotoreportages. Zo hadden de weekbladen *De Prins*, *De Spiegel* en de *Katholieke Illustratie* een fotograaf gestuurd. Snijders moet lachen als hij de onderschriften leest. Twee bladen weten zelfs te melden dat de operatie is geslaagd.

Het wrak is een dankbaar speelobject voor de jeugd en een mooi onderwerp voor een familiekiekje. Het gat in de romp wordt elk jaar groter (zomer 1935). (collectie Bert Snijders)

Een langwerpige en scherp stuk oud ijzer steekt sommige jaren boven het zand uit (januari 1988). (collectie Bert Sniijders)

In *De Spiegel* van 23 december 1923 is evenwel te lezen dat de Heemskerk een 'zetje' heeft gekregen en anderhalve meter is opgeschoven. Dat lijkt er meer op. Van een vaargeul is in elk geval geen sprake. De bergers zijn volgens de krant *Kennemerland* allerm minst ontmoedigd door de mislukking. Ze kondigen meteen een nieuw plan aan, ook met springstof. Maar van nieuwe pogingen wordt verder niets meer vernomen.

Karkas

De Heemskerk zakt vervolgens almaar dieper weg en wordt vervolgens ontmanteld. De slopers halen de machines weg. Ook de opbouw verdwijnt. Wat overblijft is het karkas dat inmiddels op zijn zij is gezakt. Zo blijft het ruim dertig jaar op de vloedlijn liggen. Het doet er dienst als een dankbaar speelobject voor de jeugd, zij het niet zonder gevaar. Bert Sniijders weet van tenminste twee dodelijke ongelukken, van een jongen uit Beverwijk en een meisje uit Wijk aan Zee. Zo is er sprake van gevaarlijke draaikolken bij vloed als het schip in het water ligt.

Van particulieren heeft hij tal van foto's gekregen, afkomstig uit familiealbums. Er is een winterfoto bij met ijsschotsen op zee. De Heemskerk rijst op op de achtergrond. Op de meeste foto's is het schip beklommen door kinderen. Het is een erg fotogeniek tafereel. Ook is goed te zien hoe de tand des tijds toeslaat. Sniijders toont een foto uit 1933. In de boeg van de Heemskerk is een gaatje. Op een foto van twee jaar later is dat tot een flink gat uitgegroeid.

Badgasten lopen bij herhaling verwondingen op aan de scherpe randen van het schip. In 1953 is de gemeente Heemskerk het zat. Het wordt te gevaarlijk, zo meldt *Dagblad*

Kennemerland op 27 mei 1953. De metaalhandelaar R. Woning uit Beverwijk krijgt de opdracht het wrak te verwijderen. Wegtakelen kan niet. Hij snijdt het ijzer weg zover het zand het toelaat. Het schrot is goed voor Hoogovens. Het idee is dat de laatste resten wel onder het zand verdwijnen.

Inderdaad wordt jarenlang niets meer van de Heemskerk vernomen. Maar opeens verschijnt de bodem van het schip weer aan de oppervlakte. Bij laagwater is dan een lang stuk oud ijzer te zien. Wie niet goed oplet kan zijn teen lelijk bezeren aan de vlijmscherpe randen. Bij vloed zitten de meeuwen er graag op. De gemeente last een waarschuwingsbord op het ijzeren schip, een gevarendriehoek met de afbeelding van een zwaaiende drenkeling.

In 1996 verdwijnt het hinderlijke stuk oud roest, voor langere tijd zo is de verwachting. Rijkswaterstaat laat dat jaar tussen Wijk aan Zee en Heemskerk een zandsuppletie uitvoeren om het strand hoger te maken. Maar in 2002 komt het restant zowaar weer tevoorschijn uit zijn graf. Volgens Bert Sniijders komt de gemeente Heemskerk er niet zo maar van af. Er ligt volgens hem nog een flink stuk en de kust met zijn 'wandelende zandbanken' is zeer dynamisch. 'Eén storm en hij ligt open en bloot.'

Bronnen:

- *IJmuider Courant*, 13 okt. 1923; *Kennemerland*, 13 okt. en 15 dec. 1923; *Dagblad Kennemerland*, 27 mei 1953 en 28 sept. 1996.
- Collectie Bert Sniijders in Beverwijk, met knipsels uit de *Katholieke Illustratie*, *De Spiegel* en *De Prins*, dec. 1923.